

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITINIŲ KAMPANIJŲ FINANSAVIMO IR
FINANSAVIMO KONTROLĖS ĮSTATYMO IX-2428 11 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO RINKIMŲ ĮSTATYMO I-2721 41
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBIŲ
TARYBŲ RINKIMŲ ĮSTATYMO I-532 39 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS RINKIMŲ Į EUROPOS PARLAMENTĄ ĮSTATYMO IX-1837
42 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITINIŲ
PARTIJŲ ĮSTATYMO I-606 19 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Visuomenės įtraukimas į politines kampanijas yra esminė sudėtinė veikiančios demokratijos dalis. Skatinimas dalyvauti politinėse partijose ir galimybė tiesiogiai prisidėti prie jiems imponuojančių politinių idėjų sklaidos padeda kurti pilietinę visuomenę. Valstybinė politinių partijų rėmimo sistema nėra nepopuliari visuomenėje ir egzistuoja platus įsitikinimas, kad politines partijas remti ir išlaikyti turėtų politinių partijų nariai ir jų rėmėjai. Didėjant smulkių aukotojų skaičiui politinės kampanijos tampa savarankiškesnės ir mažiau priklausomos nuo stambių rėmėjų įtakos.

Pagal dabartinį Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymą egzistuoja "smulkios aukos" institutas, taigi auka, kurią be papildomų administracinių kliūčių gali aukoti kiekvienas Lietuvos pilietis. Norėdamas aukoti daugiau nei 12 eurų, asmuo turi būti pateikęs pajamų ir turto deklaracijas. Pajamų deklaracijas Lietuvoje už 2019 metus pateikė 1.54 milijonų žmonių, tačiau turto deklaracijas teikė tik 101,000 šalies piliečių. Gyventojų pajamų deklaracijos yra itin paplitusios, taigi nesudaro didelės kliūtys, tačiau papildomos turto deklaracijos teikimas už sąlyginai nedidelę auką (jei ji viršija 12 eurų) yra reikšmingas biurokratinis kliūvinys, mažinantis žmonių galinčių be papildomų kliūčių aukoti skaičių, nes administracinės kliūtys šiuo atveju yra brangesnės negu aukojama suma. 12 eurų vertės "smulkios aukos" suma yra 2012 m. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo redakcijos palikimas. Pirmiausiai įstatymu buvo nustatyta 40 litų suma. Ši suma yra politinio sutarimo reikalas, nes ji niekaip nesekė ekonominių ar socialinių šalies rodiklių.

Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą įgyvendinanti ir aukas politinėms partijoms ir kampanijoms kontroliuojanti Vyriausioji rinkimų komisija nuo smulkių aukų instituto įsteigimo yra sukūrusi infrastruktūrą, užtikrinančią, kad smulkiomis aukomis nebūtų piktnaudžiaujama. Iki šiol nėra fiksuota reikšmingų piktnaudžiavimo smulkių aukų institutu atvejų. Smulkūs aukotojai yra žinomi kontroliuojančiai institucijai, tačiau jų asmeniniai duomenys nėra pateikiami viešai. Todėl, siekiant išplėsti nuo valstybės finansavimo nepriklausomą politinių partijų finansavimą, siūloma didinti šiuo metu 12 eurų apribotą smulkios aukos sumą iki 50 eurų.

Didinti piliečių įsitraukimą į politines kampanijas galima mažinant barjerus dalyvauti rinkimuose. Šiuo metu asmeniui norint dalyvauti rinkimuose kaip kandidatui yra taikomas užstatas, kuris apriboja asmenų, turinčių mažesnes pajamas galimybę pasinaudoti teise būti renkamam. 2019 m. sausio 1 dieną įsigaliojus mokestinės sistemos pertvarkai, kai Socialinio draudimo įmokos formaliai buvo perkeltos į darbuotojo atlyginimą, ir taip nominaliai buvo padidintas atlyginimas. Šalutinis to rezultatas buvo galiojančių Seimo, savivaldybių Tarybų ir Europos Parlamento rinkimų įstatymų nuostatos, apibrėžiančios rinkiminių užstatų dydžius. Per vieną dieną šie užstatai buvo

padidinti 1,289 karto. Europos Tarybos patariamoji institucija konstitucionalizmo klausimais – Europos komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija) savo gerosios praktikos dokumentuose rinkiminius užstatų dydį rekomenduoja nustatyti ne perteklinį, taigi neribojantį asmenų teisės būti renkamais. Lietuvos Konstitucija nenumato jokie turto cenzo kaip ribojimo žmogui keltis kandidatui. Siūlomi įstatymo pakeitimai per pusę sumažina visus galiojančius rinkiminių užstatų dydžius, taip atveriant galimybes dalyvauti politiniame procese asmenims su mažesnėmis pajamomis ir asmenims kurie nepriklausomi kandidatai.

Asmenų su mažesnėmis pajamomis dalyvavimui rinkimuose aktualus yra rinkiminio užstato grąžinimo terminas. Rinkiminiai užstatai praktiškai "užšaldomi" iki pusmečio, o tai ypač skaudžiai atsiliepija žmonėms, kurie gyvena iš darbo pajamų. Siūlomomis įstatymų pataisomis yra vidutiniškai trečdaliu sutrumpinami rinkimus apibrėžiančiuose įstatymuose įtvirtinti terminas, per kurį Vyriausią rinkimų komisija turi grąžinti užstatus jei nėra pažeidimų.

Šiuo metu galiojantis reguliavimas politinių partijų finansavimui neleidžia fiziniams asmenims aukoti politinei partijai ne rinkimų kampanijos metu, taigi neleidžia asmenims, kurie palaiko politinės partijos idėjas jas remti savo iniciatyva. Tokiu būdu politinės partijos tampa pernelyg priklausomos nuo valstybinio finansavimo, kuris, kaip rodo praktika, dažnai kinta ir priklauso nuo politinės konjunktūros. Siūlomomis Politinių partijų įstatymo pataisomis siūloma įteisinti fizinių asmenų aukas iki 50 eurų per metus ne rinkimų kampanijos metu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Seimo narys Gintautas Paluckas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymas riboja smulkias aukas 12 eurų suma vienam savarankiškam kandidatui. Asmenys, norintys aukoti didesnę nei 12 eurų sumą turi būti pateikia pajamų ir turto deklaracijas.

Šiuo metu Seimo rinkimų įstatymas nustato 1 paskutinio paskelbto šalios ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau - VMDU) dydžio užstatą kandidatui įregistruoti vienmandatėje apygardoje, 1 VMDU dydžio užstatą įregistruojant vieną naują kandidatą vienmandatėje rinkimų apygardoje vietoj kito kandidato, kurio pareiškiniai dokumentai buvo atšaukti arba jis juos atšaukė pats. Įstatymas numato 10 VMDU dydžio užstatą vienam kandidatui į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje, pakeičiant vieno kandidato vietą sąraše, įrašant į sąrašą naują kandidatą įstatymas numato 1 VMDU, dydžio užstatą, sujungiant kandidatų sąrašus – po 0,3 VMDU už kiekvieną sujungiamą sąrašą. Seimo rinkimų įstatymas numato kad, tinkamais terminais pateikus politinės kampanijos finansavimo ataskaitą su priedais ir nepažeidus Politinių kampanijų įstatymo Vyriausioji rinkimų komisija rinkimų užstatą grąžina per 40 dienų, bei per 60 dienų, jei politinės kampanijos finansavimo dokumentus su priedais pateikia ne vėliau nei per 10 dienų po rinkimų galutinių rezultatų oficialaus paskelbimo dienos.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme yra numatyta, kad keliamam kandidatų sąrašui ar išsikeliančiam kandidatui į savivaldybės tarybos narius-merus įregistruoti yra taikomas vieno VMDU dydžio užstatas, norint pakeisti vieno kandidato vietą kandidatų sąraše, įrašyti į kandidatų sąrašą naują kandidatą taikomas 0,5 VMDU dydžio užstatas, norint sujungti partijos išskeltus kandidatų sąrašus - 0,3 VMDU dydžio užstatas kiekvieną sujungiamą sąrašą. Partijai ar rinkimų komitetui keliant kandidatus, kurie eina pareigas nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis rinkimų taikomas užstatas už kiekvieną tokį kandidatą, kuris yra 10 VMDU dydžių. Pagal galiojantį reguliavimą Vyriausioji rinkimų komisija rinkiminius užstatus privalo grąžinti juos sumokėjusioms partijoms, rinkimų komitetams ar išsikėlusiems kandidatams į merus, jei šie įgyvendina įstatymo numatytus reikalavimus, per 60 dienų po rinkimų galutinių rezultatų oficialaus paskelbimo.

Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas numato, jog rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra 10 VMDU dydžių, pakeičiant kandidato vietą sąrašė ar įrašant į sąrašą naują kandidatą taikomas 1 VMDU užstato dydis, sujungiant kandidatų sąrašus taikomas 0,3 VMDU užstatas už kiekvieną sujungiamą sąrašą. Įstatymas numato, kad Vyriausioji rinkimų komisija per 40 dienų grąžina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai, rinkimų komiteto nariui ar kandidatui jei šis įgyvendina įstatymo numatytus reikalavimus, dėl finansavimo ataskaitos pateikimo terminų ir per 60 dienų jei ataskaita buvo pateikta ne vėliau kaip per 10 dienų po rinkimų galutinių rezultatų paskelbimo dienos.

Šiuo metu Politinių partijų įstatymas nenumato teisės fiziniams asmenims nesantiems politinės partijos nariams aukoti politinei partijai ne rinkimų kampanijos periodo metu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimai padidintų smulkios aukos (aukų sumos) ribą vienam savarankiškam kandidatui iki 50 eurų.

Seimo rinkimų įstatymo pakeitimai nustatytų 0,5 paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau - VMDU) dydžio užstatą kandidatui įregistruoti vienmandatėje apygardoje, 0,5 VMDU dydžio užstatą įregistruojant vieną naują kandidatą vienmandatėje rinkimų apygardoje vietoj kito kandidato, kurio pareiškiniai dokumentai buvo atšaukti arba jis juos atšaukė pats. Įstatymo pakeitimai numatytų 5 VMDU dydžio užstatą vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje, pakeičiant vieno kandidato vietą sąrašė, įrašant į sąrašą naują kandidatą įstatymas numatytų 0,15 VMDU, dydžio užstatą, sujungiant kandidatų sąrašus – po 0,15 VMDU už kiekvieną sujungiamą sąrašą. Seimo rinkimų įstatymas po pakeitimų numatytų kad, tinkamais terminais pateikus politinės kampanijos finansavimo ataskaitą su priedais ir nepažeidus Politinių kampanijų įstatymo Vyriausioji rinkimų komisija rinkimų užstatą grąžintų per 30 dienų, bei per 40 dienų, jei politinės kampanijos finansavimo dokumentus su priedais pateikia ne vėliau nei per 10 dienų po rinkimų galutinių rezultatų oficialaus paskelbimo dienos.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme siūloma numatyti, kad keliamam kandidatų sąrašui ar išsikeliančiam kandidatui į savivaldybės tarybos narius-merus įregistruoti yra taikomas pusės VMDU dydžio užstatas, norint pakeisti vieno kandidato vietą kandidatų sąrašė, įrašyti į kandidatų sąrašą naują kandidatą taikomas 0,25 VMDU dydžio užstatas, sujungti partijos iškeltus kandidatų sąrašus - 0,15 VMDU dydžio užstatas už kiekvieną sujungiamą sąrašą. Partijai ar rinkimų komitetui keliant kandidatus, kurie eina pareigas nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis rinkimų užstatas už kiekvieną tokį kandidatą siūloma nustatyti 5 VMDU dydžio užstatą. Siūloma numatyti, kad Vyriausioji rinkimų komisiją rinkiminius užstatus privalo grąžinti juos sumokėjusioms partijoms, rinkimų komitetams ar išsikėlusiems kandidatams į merus, jei šie įgyvendina įstatymo numatytus reikalavimus per 40 dienų po rinkimų galutinių rezultatų oficialaus paskelbimo.

Siūlomuose Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą pataisose siūloma numatyti, kad rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra 5 VMDU dydžiai, pakeičiant kandidato vietą sąrašė ar įrašant į sąrašą naują kandidatą taikomas 0,5 VMDU užstato dydis, sujungiant kandidatų sąrašus siūloma taikyti 0,15 VMDU užstatą už kiekvieną sujungiamą sąrašą. Siūloma numatyti, kad Vyriausioji rinkimų komisija per 30 dienų grąžina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai, rinkimų komiteto nariui ar kandidatui jei šis įgyvendina įstatymo numatytus reikalavimus, dėl finansavimo ataskaitos pateikimo terminų ir per 40 dienų jei ataskaita buvo pateikta ne vėliau kaip per 10 dienų po rinkimų galutinių rezultatų paskelbimo dienos.

Politinių partijų įstatymo pakeitimais siūloma įteisinti fizinių asmenų aukas politinėms partijoms iki 50 eurų per metus ne rinkimų kampanijos metu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Vertinimų nebuvo atlikta.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas įstatymas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ar korupcijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymo įgyvendinimas niekaip nepaveiks verslo ir verslo plėtros sąlygų.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Įstatymui įgyvendinti nereikės priimti teisės aktų.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymais. Įstatymas neįveda naujų sąvokų ar terminų.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir neprieštarauja Europos Sąjungos teisei.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymui įgyvendinti nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Papildomų lėšų įstatymų įgyvendinti nereikės. Dėl mažesnių užstatų valstybės biudžetas gali netekti šiek tiek pajamų, bet jas iš dalies kompensuos galimai platesnis nepriklausomų kandidatų dalyvavimas rinkimų kampanijos metu, kurių dalis nesurinkę pakankamos rinkėjų paramos praras savo užstatus.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

rinkimų finansavimas; partijos finansavimas.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra

Teikia
Seimo narys